

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 44
אדר תשע"ה

הרחבת העירוב בסוף רח' חזו"א

בס"ד הרחיבו בשבוע האחרון את גבולות העירוב השכונתי של בני ברק. אברך שהיה צריך לערוך שמחה משפחתית במתחם התלמודי תורה שבסוף רח' חזון איש, פנה למוקד העירוב לברר האם העירוב שם מהודר. ולהפתעתו שמע שהמקום נמצא לגמרי מחוץ לעירובים השכונתיים.

כבר זמן רב שהיו אברכים שטענו שצריך להרחיב לשם את העירוב, כיון שיש שם בתי כנסת, אולם שמחות, ואנשים בני תורה הולכים לשם בשבתות, אלא שתמיד זה עצר 'תוך כדי דיבור', רק דיברו שצריך שמישהו יעשה. אותו אברך שידע שאם אין "עירוב שכונתי" הוא לא יטלטל את התינוק, ובלי התינוק הוא לא יוכל לבוא לשמחה, הודיע מיד שהוא ישלם את כל העלויות, וביקש שיורו את עשיית העירוב עד שבת.

מוקד העירוב נטל את התפקיד, שלבסוף התברר שהוא היה מבצע לא קל. כיון שבסוף השבוע היה מזג אויר סוער, והעובדים בקשו לסרב ולדחות את ההתקנה לשבוע הבא. אך כיון שמדובר בבני תורה שזקוקים לכך בשבת זו, התמסרו העובדים ועבדו ביום חמישי בבוקר זמן רב, תחת מטר השמים, בגשם שהתמשך כל זמן העבודה ללא הפסקה.

דין קרפף בהרי חול שלא עוברים שם

בתכנון העירוב התייעץ המוקד עם אחד מרבני העירובים האם לדאוג כבר גם לבנינים ההולכים ונבנים בסמוך לבית החיים, שחלקם עומדים להתאכלס בזמן הקרוב. אולם מכיון שנשאר עדיין שטח של יותר משני בנינים [שהוא יותר מבית סאתים] שאינו בבניה, וכעת יש בו הרים של חול ואבנים, שאף אדם לא יעבור בהם כל זמן שלא יפנו אותם, א"כ השטח הזה אינו משמש לדירורים, והרי הוא כקרפף שפוסל את העירוב. ואע"פ שאין בו זרעים, מ"מ יש ללמוד אותו מדין מים המבואר בשו"ע (סי' שני"ח סעיף י"א) שאם מים הציפו שטח של יותר מבית סאתים באופן שאדם לא יעבור בהם, הרי זה הופקע מדירורים ונעשה קרפף, למרות שאין לו מחיצות בפני עצמו, ואדרבה הוא אוסר גם את שאר ההיקף.

לכן בינתיים, כל זמן שהבנינים עדיין לא מאוכלסים, לא כללנו אותם בשטח העירוב, כדי לא להסתבך עם בעיות הקרפף. לכן כדי להיבדל ממנו, השתמשנו בגדר של האי תנועה, שהוא בגובה י" טפחים לכל ארכו, וכשמסתיימת הגדר מסתיים העירוב.

העירוב רק על נתיב אחד

לפיכך יש להדגיש מאוד באופן ברור, שההיקף החדש אינו כולל את כל רוחב הרחוב, בין ברח' האדמו"ר מנדבורנה (עזרא), ובין בסוף רח' חזו"א. אלא כל חצי הכביש הקרוב לבנינים החדשים הוא מחוץ לעירוב, ורק החצי הקרוב לכיוון נדבורנה, וברח' חזו"א החצי הקרוב לתלמודי תורה, רק הוא בשטח העירוב.

תכנון חסכוני וטוב, חוסך בתיקונים המצויים

הגדר של האי תנועה, משמשת למחיצות העירוב, ובסוף הגדר יש צורת הפתח. יש לציין שהעוסקים בתכנון העירוב במוקד העירוב מחפשים דרכים להקטין את העלויות, וגם להשתדל שלא יצטרכו להוסיף גדרות או מקלות ללבד, כדי שלא יהיו הרבה דברים שיכולים להנוק. לכן קשרו את החוטים על

עמודי תאורה ועל הרמזור, שהם דברים קבועים שאינם ניוקים כמעט. בדרך כלל כשקושרים חוט של עירוב לרמזור, קושרים אותו מעל העמוד העומד, ע"י שמתקנינים על ראשו בורג וכדומה, כדי שהעמוד יחשב קנה של צורת הפתח [מזוזה הפתח].

והנה זו הצורה שעושים בעירובים עירוניים, כיון שהם עושים רק צורות הפתח מעמודים, ולא מתחברים כל פעם לגדרות, א"כ מהרמזור ממשיכים עם חוט לעמוד אחר, אבל כאן שמדובר בעירוב שכונתי שרובו מחיצות, וגם עושה לחיים לכל עמוד, אילו היינו עושים את החוט מעל העמוד של הרמזור, היינו צריכים להוסיף גדר מהעמוד של הרמזור עד הגדר של האי תנועה [כחצי מטר], וגם לקבוע את הלחי לפני הרמזור באופן ניכר, [בפרט שיש להרחיקו מאחר שהקופסה של אורות הרמזור מפסיקה בין הלחי לחוט]. לכן המציאו רעיון, לקשור את החוט אל אמצע המוט השוכב של הרמזור שלמעלה, ולחבר שם חתיכה שמשמשת ראש של עמוד עירוב [כיפת ברזל עם הוי, כפי שמוזכר בעלון הקודם], ואז החוט ימשיך ויעבור על הגדר. ויהיה אפשר להתקין את הלחי ישירות על הגדר. כמו"כ לקחו בחשבון שהברזל לא יפסיק בין הלחי לחוט, ומכיון שהחוט בא ממקום אלכסוני הוא עובר מחוץ לברזל השוכב, והברזל אינו חוצץ בינו לחוט.

דבר זה אינו פתרון קל כ"כ, אבל זה חוסך הרבה בדיקה ותיקונים של דברים מיותרים, וזה דבר חשוב מאוד, כאשר מתכננים עירוב, לתכנן שלא יצטרכו דברים מיותרים, כי במשך הזמן כל דבר שצריך לבדוק או לתקן, מעמיס על העבודה, ומוריד את יכולת ההשקעה של המתנדבים.

העירוב בשלג של שבוע שעבר

בענין השלג שהיה ביום חמישי האחרון, רבים מחכים לשמוע מה אירע לעירובים בירושלים בשבת זו. דבר ראשון יש לציין, שאנו שמחים לשמוע שכל כך הרבה אנשים מתעניינים בכשרות העירוב. דבר כזה שפעם היו צריכים להוציא רמקולים ולכתוב מודעות כדי לשכנע את הציבור אם יש בעיה בעירוב. ונהפוך הוא, שאנשים מעצמם מתקשרים לברר האם העירוב כשר. למוקד העירוב התקשר אדם מירושלים לאחר שהצפצוף של שבת (35 דקות לפני השקיעה), כאשר שם לב שצריך לברר על העירוב. ובכל זאת עדיין צריך הרבה לעורר על הנושא, ויש עוד הרבה מה לשפר.

למעשה ב"ה שלא אירע נזק מיוחד לעירובים, אמנם בליל יום שישי ירד שלג כבד, אלא שהוא נמס מהר ביום שישי בבוקר, כך הוא לא הכביד זמן ממושך על העצים, והם יכלו לעמוד בעומס, ולא קרסו. והנזק העיקרי הוא מקריסת עצים וענפים.

כמו כן בענין החשש הנוסף שבארנו לעיל (גליון 38), שגם בשלג מועט, אם הוא יורד בשבת או שנשאר בשבת על החוטים, יש בזה בעיה בכשרות העירוב, שאע"פ שאינו קורע אותם, מ"מ החוטים שוקעים הרבה מאוד, למרות שהם מתוחים, (ראה תמונה שהחוטם שוקעים חצי מטר או יותר, למרות שהם היו מתוחים היטב) והמצב הזה לא לכל הדעות הוא כשר. גם בענין זה לא היתה הפעם בעיה, כיון שכל השלג ירד רק בליל שישי, ומיום שישי בבוקר לא ירד שלג, השלג שהצטבר על החוטים נמס, והחוטים חזרו למקומם. [המציאות היא שלאחר שהשלג יורד, החוט חוזר לעצמו. בחוטים עם משקולות בתוך העמוד, הוא חוזר מיד להיות מתוח. ובחוט דג רגילים הם מתיישרים לאחר כמה שעות. כך נמסר מהמומחים העוסקים בעירובים בירושלים].

דיני חוט שוקע במצבים שונים

לגופו של ענין, נכון לסכם כאן מהי דרגת החשש באופן שהחוט שוקע מחמת השלג. דינים אלו מצויים מאוד גם בשאר השנה ובמקומות רבים,

שיושב על גבי העמודים וכשר, [ורק לגבי פסול מן הצד, שיעורו במשהו כנ"ל].

ולכן למעשה כאשר יש לחיים וככל חשמל שוכב על החוט ומטה אותו כלפי מטה, יש שיעור שניכר ובכל זאת כשר. וצ"ע מה השיעור. אבל אם ענף של עץ נוגע בחוט, בדרך כלל הוא גם מסיט אותו לצד, ויוצא מבין הלחיים פסול משום שנחשב מן הצד.

שכונה שעשתה עירוב עם לחיים בלי חוט

במסגרת הבדיקות בעירובים ברחבי הארץ, היה דבר מיוחד ויוצא מן הכלל שהתגלה בשבועות אלו. שכונה קטנה הכוללת שמונה בנינים, ובניהם רחבה גדולה המשמשת לחניה, וידוע בפי כל שהעירוב שם נעשה ע"פ הרבנים, והוא מהודר בתכלית. בעקבות בקשת אברכים מהשכונה הסמוכה, שביקשו לעשות עירוב גם לשכונתם, הגיע בודק ממוקד העירוב לתכנן את העירוב החדש.

והנה בפתח השביל המשמש לכניסה לרחבה, הבחין הבודק שיש שני לחיים טובים ויפים, אך ללא חוט. הסתכל היטב אולי נראה שהחוט נקרע רק כעת לאחר השבת, אבל לא ראה שום שאריות חוט, וגם הלחיים במקום שאין דרך לקשור חוט, אין עמודים ואין בנינים בצדדים, ובהכרח שלא היה שם חוט. הבודק לא הבין מה עלה על דעתו של העושה, מדוע חשב שאפשר לעשות צורת הפתח בלי חוט. ואם הוא חשב לעשות רק לחי, א"כ מדוע עשה שנים. הבודק הגיע למסקנה שכנראה הוא עשה כאן פסים של חצר. התקשר לאחד הגבאים עד שהגיע לאחראי על העירוב, והוא אכן אישר את מה שהבדק חשב, באמת לא עשו שום חוט, והדיתר הוא בשני לחיים. שאל הבודק שאין כזה דבר שני לחיים, אולי כוונתו לשני פסים, והאם אתה נוקט שהרחבה היא חצר ולא מבוי.

האחראי אמר שהוא לא עסק בסוגיות, אבל הוא יודע שבפתחים המפולשים עושים שני לחיים, והוסיף שהעירוב נעשה ע"פ רב של עירובין [הרב שבדק את העירוב של המועצה הדתית], והוא העירוב הכי מהודר בעיר, כי אין בו כמעט חוסים ואין חשש שהוא יקרע, וגם כמעט כל ההיקף הוא עם חומות [הקירות של הבנינים והגדרות].

והנה זה נכון שהעירוב הזה במקום טוב, שאין בו שום חשש רשות הרבים, וגם רוב ההיקף הוא מחיצות טובות [ואין משמעות לחומה, יותר מאשר גדר חזקה שגבוהה י" טפחים], והעירוב שם יכול להיות מהודר מאוד. אבל מה שלא עשו צורת הפתח בפתחים, זה דבר מוזר. הבודק התפלא

מאוד מדוע הוא סמך על שני פסים, דבר שבשום עירוב עירוני בארץ לא עושים אותו, ושאל האם יש עוד מקומות בעירוב שעשו כאלה לחיים. והאחראי השיב כן, בכל הפתחים עשו שני לחיים, ובשלשה מקומות עשו גם חוט [כלומר צורת הפתח], האחראי הסביר בשמחה את כל המקומות, עד שהתרברר שיש חמשה פתחים מארבע רוחות עם פסי חצר.

תיקונים בצורת הפתח

האחראי היה מאוד ירא שמים וביקש שנגיד לו אם יש דבר שצריך לשפר. הבודק אמר לו הערות על הצורות הפתח אבל לא ידע מה להגיד לו על זה שכל העירוב לא מתחיל, אין כזה דבר פסי חצר מכל הצדדים, וגם מי יודע אם המקום הזה הוא חצר או מבוי.

לגבי הצורות הפתח שהיו בעירוב הזה, אמר הבודק, שבצורת הפתח הראשונה יש בעיה, עמוד אחד עמד על השביל, ועמוד שני על החצר שבצד, שגבוהה י" טפחים במקום שהחוט עובר. וא"כ יש מחיצה החולקת באמצע צורת הפתח, [שנוקטים להחמיר בזה ע"פ החזו"א סי' ע" ס"ק י"ט]. וכן יש לדון שהחצר הגבוהה נחשבת רשות היחיד בפני עצמה [ע"י גוד אסיק], וא"כ העמוד נמצא ברשות אחרת שגם המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג) כתב לפסול במקרה כזה.

בצורת הפתח השנייה, החוט היה רפוי מאוד, והתנדנד ברוח הרבה, עד שיצא מבין הלחיים. גם בזה האחראי אמר שבאמת הוא יודע שהשתמשו שם בחוט לא טוב שמתרופף הרבה, והוא מתכנן לתקן אותו עד פסח [תוך חודשיים]. הבודק זירז אותו לתקן בהקדם. ובצורת הפתח השלישית, ג"כ היה

במקרה שככל חשמל מכביד על החוט. בשבוע האחרון היינו צריכים לקשור חוט גבוה מעל כביש סואן, ולאחר שהעבירו את החוט ומתחו אותו, ראו שהוא מגיע לגובה כבלי החשמל ונוגע באחד מהם, ולא היה ברור אם מחמת הכבל יוצא שהחוט שוקע באמצע, או שהחוט רק נוגע בו, ונשאר בקו ישר. א"כ צריך לבאר מהם פרטי הדינים בזה.

א. פסול מן הצד בעמודים ללא לחיים, שהחוט שוכב על ראש העמוד ממש. כתב החזו"א (סי' ע"א סק"י) שאם החוט שוקע וקשתו כלפי מטה, פסול. משום שאמצע החוט יורד למקום שהוא בין העמודים, ואינו נמצא בגובה שמעל ראש העמודים, והקטע הזה שבחוט נחשב צורת הפתח מן הצד ופסול. המשנ"ב ג"כ הביא נידון בזה, וכתב (בשעה"צ סי' שס"ב ס"ק נ"ו) בשם המשכנות יעקב שיש להיזהר לתקנו, וע"ש שהאר"י בזה. המשכנות יעקב כתב כמה טעמים, אחד מהם הטעם שכתב החזו"א הנ"ל, [ועוד משום פתחי שימאי].

והנה לפי הדין הזה, נוקטים הרבנים שגם אם החוט שוקע מעט מאוד, הוא פסול. משום שכיון שהוא מונח ממש על העמוד, יוצא שבשקיעה קטנה החוט יורד לבין העמודים, ואינו כשר לשיטות אלו. והפתרון הוא רק ע"י שמעמידם לחיים, שאז גם אם החוט יורד מעט, עדיין הוא מעל ראש העמודים, שהם הלחיים. [אפשר גם לקשור את החוט על מוט ברזל נוסף שיוצא מהעמוד, לגובה מסוים מעל ראש העמוד, אך בצורה זו יש חסרונות]. ולכן עירוב ללא לחיים, זו כבר בעיה לא פשוטה.

ב. באופן שהחוט שוקע מאוד הרבה, דהיינו מטר או שנים [כפי שרואים לפעמים בעירובים בישוים], י"א שזה ודאי פתחי שימאי, ופסול אף למשנ"ב שכתב לגבי חוט שוקע מעט רק יש ליהדר לתקנו.

ג. באופן ששוקע מעט אבל יש לחיים, בזה יש כמה דעות והגדרות, מהי רמות השיפוע שאינה פוסלת, וממתי היא פוסלת. עצם הדבר שכשיש לחיים אין פסול אם החוט שוקע, כן מבואר בחזו"א (סי' ע"א סק"י) שכתב שאם נחשוב אם המזוזות רק גובה י" טפחים, יהיה כשר, [רק שדיבר באופן שהיו עמודים, וכתב שאי אפשר לומר שהחלק התחתון לבד יחשב כלחין]. ומ"מ יש ת"ח שדייקו את לשון החזו"א בשורות שלפני כן, שכתב וז"ל, ואם קנה העליון קשת, וקשתו למעלה. עכ"ל. משמע שכונתו לפי היסוד שכתב לפני כן (ס"ק ב') לגבי צורת הפתח העשויה ככיפה, שנחשב כדבר העשוי פרקים פרקים, ויוצא שהחלקים שבאמצע המשקוף אינם המשך לתחילת המשקוף השוכב על העמודים. וחסר בדין משקוף על גבי העמודים, וכיוצא בזה חשש גם באופן שקשתו למטה. ולפ"ז הפסול קיים גם באופן שעושים לחיים, דסוף סוף המשקוף עשוי פרקים פרקים.

אמנם יש שחולקים בהבנת דבריו, שהרי שורה אח"כ כתב שאם יהיו לחיים זה יהיה כשר, אלא כונת החזו"א באופן שיש רק עמודים, שאז אם שוקע מעט זה כבר לא על גביהן אלא ביניהם, ופסול כנ"ל אות א'. וזה גרע מכיפה ואינו מתאים לפסול של פרקים פרקים. [והטעם י"ל שהחזו"א מכשיר בכיפה כנ"ל סק"ב. וגם מה שפוסל בכיפה כאשר יש לחיים, היינו משום שבקשתו למעלה יש בעיה שבמשקוף "עריב משך מעלה ומטה", כלומר יש גם חלק מהמזוזות, כיון שהוא גם ניצב [מאונך], ובוה יש חסרון כשהוא רחוק מהלחיים, משא"כ באופן שקשתו למטה, שיוור באמצע, ודאי שלא נחשב היורד למזוזות הפתח, אלא הוא רק משקוף. ואמנם הוא משקוף העשוי פרקים, אבל בזה הכשיר החזו"א כגון שהכיפה נוגעת בעמודים]. ויש להאריך ולפלפל. וישמע חכם ויוסיף לקח.

עוד יש בכה"ג שהחוט שוקע חשש של פתחי שימאי, כמבואר במשכנות יעקב שהעתיקו המשנ"ב, [ואפשר שהחזו"א לא חשש לזה בכה"ג]. עוד יש לדון מצד דין כיפה עצמו, לדעת הראשונים שסוברים שכיפה כשרה רק כאשר יש בתוכה קו משקוף ישר, הרי כמו"כ בכיפה הפוכה צריך שיהיה בתוכו קו ישר. והרי חוט הוא דק.

ומ"מ לפי כל החששות הנ"ל הסכימו הרבנים שלא כל שקיעה הניכרת לעין נחשבת פתחי שימאי, ואפילו לדון משקוף העשוי פרקים, הורו הרבנים שגם דבר שניכר לעין עדין נחשב משקוף אחד, שאפשר להגדיר אותו כדבר אחד

לדון בדין אחורי הכותל ואכמ"ל. אלו הם הדברים שהיו בשלוש הצורות הפתח של העירוב, אבל מלבד זה יש לדון בכל הצורה של עשיית העירוב, שמסתמך על פסי חצר.

מודבר זה רואים שוב, שיתכן שיהיה עירוב לשכונה שלימה, שכולם יודעים שהעירוב מהודר, ולמעשה מתברר שמלכתחילה הוא עשוי בצורה שספק אם היא כשרה, מלבד זה שהצורות הפתח היו עם בעיות.

ביצד אפשר לעשות פסי חצר

בענין כשרות העירוב שנעשה בפסי חצר, יש לדון בכמה דברים:

א. בענין עשית שני לחיים המשמשים כפסי חצר, ההיתר שלהם מדין שדנים כאילו הם מתקשרים זה עם זה וסותמים, כמחיצה שיש לה תחילה וסוף, וכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק קכ"ה) בשם החיי אדם שצריך לזוהר להעמידם בשוה זה כנגד זה, כיון שההיתר הוא מכח שכאילו הם מתחברים זה לזה כהמשך אחד, וא"כ לא נוכל לצרף אליו את הלחי האחר העומד כנגדו, אא"כ הוא ימשיך בקו ישר. ובבה"ל (שם ד"ה שצדו) כתב שלמרות שצריך שיהיו מכוונים דוקא, ונחמיר שאפילו אלכסון קטן פוסל, מ"מ היינו דוקא כשנראה לעין אלכסון כל שהוא, אבל לא החמירו בהם שיהיו מכוונים ע"י מדידה. ובחזו"א (סי' ע"ד ס"ק י"ב) חולק, וכתב שצריך שיהיו מכוונים במדידה ובצמצום. ואפילו אם יעמיד פס עבה, צריך שהחוד הפנימי יהיה מכוון זה כנגד זה, כי החוד הוא הסותם את הרשות.

לפ"ז קשה מאוד להעמיד שני לחיים שיהיו כשרים, ולפי החזו"א זה ממש בלתי מציאותי. ובאמות החזו"א שם האריך שאפשר רק ע"י שמעמיד את הפסים באלכסון מסוים ע"ש. וגם לפי המשנ"ב צריך לכוון מאוד שבמראה עין יהיה נראה שהם מתחילים בשוה, אבל אם יש הפרש של 3 ס"מ שמי שישתכל יראה אותו, זה פסול. לכן גם במקרה שסומכים על פסי חצר, עושים פס אחד רחב ד' טפחים, ולא שני פסים פחותים מד' טפחים. [ועוד יש לדון שהקו הישר בין שני הפסים, נמדד לפי כיוון הרשות המוקפת, או לפי הקירות הסמוכים, ואם הקירות עומדים באלכסון, גם הקו הדמיוני המחבר ביניהם יתכן שהוא באלכסון]. ולכן בשכונה הנ"ל שעשו שני פסים, קשה לסמוך עליהם שהם מכוונים כ"כ מדויק זה כנגד זה, אפילו לפי המשנ"ב.

פסי חצר ביותר מרוח אחת

ב. דין פסי חצר מארבע רוחות. הנה דין תיקון פסי חצר, וכן לחי למבוי, הוא דין דרבנן כיון שמן התורה מספיק שלש מחיצות שמקיפות מג' רוחות, כדי להחשיב את המקום שביניהם רשות היחיד. וכתב הטור (רס"ו שס"ג) מן התורה, כל מקום שיש לו ג' מחיצות הוא רשות היחיד גמור, אלא שחכמים אסרו אותו, עד שיעשה לו שום תיקון ברוח רביעית, וכיון שאין צריך אלא תיקון דרבנן, התיירוהו בתיקון כל דהו, ע"י לחי וקורה למבוי, או פסים בחצר. מבואר מדבריו שהתיקון של פסים נאמר רק ברוח רביעית, לאחר שיש ג' מחיצות כשרות שמתירות מן התורה. לפ"ז אם יש לחצר או למבוי פתחים משני רוחות, [שני כיוונים], אי אפשר לעשות פסים ולחיים בשני צדדים.

והנה לגבי מבוי מפורש בגמ' ובשו"ע שכאשר הוא מפולש [פתוח משני צדדים], צריך לסגור צד אחד בצורת הפתח, שדינה כמחיצה, ורק ברוח רביעית אפשר לעשות לחי. אבל בחצר לא מפורש מה הדין בזה. ברמ"א (סי' שס"ד ס"א) כתב שמבוי מפולש שדינו רק כחצר ולא כמבוי, צריך תיקון חצר משני צדדיו, וכתב המשנ"ב (סק"ד) דהיינו שמכל צד יעשה שני פסים, או פס אחד רחב ארבעה טפחים. בחזו"א (סי' ס"ה ס"ק ל"ג) תמה על המשנ"ב, שתיקון פסים נאמר רק כשיש ג' מחיצות והפסים ברוח רביעית, ולא מועילים לחצר מפולשת בשתי רוחות. והביא שהמשנ"ב עצמו (סי' שס"ב ס"ח בה"ל ד"ה פרוץ) כתב שכדי להתיר חצר בפסים, צריך שיהיו בה ג' מחיצות שהעומד מרובה על הפרוץ. וכן כתבו תוס' (עירובין דף צד. ד"ה מאי) דחצר ניתרת בפסים רק ברוח אחת, אבל בשתי רוחות לא מועיל פסים, דג' מחיצות דאורייתא. ובספרים הביאו שכדברי התוס' והחזו"א מבואר גם ברשב"א ובר"ן (עירובין דף יא.) ובריטב"א (שם) מבואר שיש פסים גם בשתי רוחות.

לפ"ז לדעת החזו"א וכמה ראשונים מבואר שלא ניתן להתיר את העירוב שברחבה הנ"ל ע"י עשיית שני פסים מכל כיוון, אלא רק מכיוון אחד, ואת השאר צריך לסגור בצורת הפתח. [וק"ו אם דין הרחבה כמבוי, שמפורש בשו"ע שמבוי מפולש צריך צוה"פ משאר צדדים, ורק בצד אחד מועיל לחי] לכן רוב הפסים אינם כשרים לעירוב.

אבל באמת יש לדון במקרה של שכונה זו, שנותר את הג' רוחות גם בלי פסים כלל, מדין עומד מרובה, והעירוב יהיה כשר. ובעצם לפ"ז נוכל גם את

הרוח הרביעית להתיר ע"י דין עומד מרובה, ולא יצטרכו פסים כלל. והנה בענין זה יש לדון קודם האם המקום הזה מוגדר כמבוי או כחצר, כיון שבמבוי יש דין שכל פתח שרבים בוקעים בו, לא מועיל בו דין עומד מרובה, אלא צריך לתקנו בצורת הפתח [וברוח רביעית בלחין]. משא"כ בחצר כתב המשנ"ב (סי' שס"ה ס"ק י"י) שמבואר בשו"ע שמועיל דין עומד מרובה גם בד' רוחות, למרות שהרבים עוברים בהם ולפ"ז אם השכונה הנ"ל מוגדרת כחצר, יועיל בה עומד מרובה [בשבילים עד עשר אמות] להתירה, אבל אם יהיה לה דין מבוי, לא יועיל לה דין עומד מרובה, אלא יצטרכו דוקא צורת הפתח בג' רוחות.

ד' שיטות בהגדרת מבוי או חצר לדין פירצות

והנה בהגדרת מבוי או חצר לענין זה, יש כמה שיטות באחרונים. א) המשנ"ב שם הביא שהמג"א רצה לומר שאם אין בתים וחצרות פתוחים לתוכו, דהיינו שאין שתי חצרות שבכל אחת שני בתים, אלא הבתים פתוחים ישר לרחוב, [או שבכל חצר יש רק משפחה אחת], נחשב כחצר להקל. אבל המג"א סיים שיש להחמיר, וכן הביאו המשנ"ב. וכונתו שהתנאים שנאמרו במבוי לגבי דין לחי, לא נאמרו לגבי דין פירצות. אבל לא התבאר האם יש בכל זאת הגדרה באיזה אופן יש דין מבוי, או כל מקום של רבים נחשב מבוי לענין זה. [ולפ"ז לכאורה יש לרחבה הנ"ל דין מבוי].

ב) הבית מאיר כתב שדין פירצות תלוי אם ארכו יותר על רחבו, הוי מבוי. ולכן לכל הרחובות שבדרך כלל ארכן יותר מרוחבו, יש חומרת מבוי. והביאו המשנ"ב להלכה. לפ"ז יש לדון האם הרחבה הנ"ל ארוכה יותר, או רחבה יותר. וצורת החישוב מבואר במשנ"ב, שהאורך הוא מה שאדם הולך מהצד שנכנסים לצד שכנגדו, והצד של הפתח עצמו שנכנסים בו, הוא רוחב המבוי, וצריך שהוא יהיה פחות מהאורך.

בשכונה וברחבה הנ"ל הזכרנו שיש לה כניסות מכל הכיוונים, וא"כ צריך להכריע מהי הכניסה העיקרית למקום. למעשה יש שני צדדים שודאי אינם כניסה עיקרית, אבל יש שני צדדים מסופקים. מצד דרום יש את הכניסה לחניה, ועוד כניסה להולכי רגל, ואם צד זה הוא הכניסה העיקרית, יוצא שרחבו יותר על ארכו, וא"כ דינה כחצר ולקולא, שאפשר להתיר אותה בעומד מרובה. לעומת זאת הרחוב הראשי נמצא בצד מזרח, ורוב השיכון החרדי הוא בצד מזרח. וא"כ אדם שיוצא מהשכונה למקום אחר, או שבא ממקום אחר, מן הסתם נכנס מצד מזרח, ואם צד זה יחשב הכניסה העיקרית יהיה לרחבה דין מבוי שאינו נותר בעומד מרובה.

שאלה זו הובאה לאחד מרבני העירובים, ואמר שלפי הדברים נראה שיש צד גדול לומר שהיא נידונת כחצר ומותרת ע"י עומד מרובה. אבל קשה לסמוך על כך שלא ישתנה היעוד, ויתכן שמחמת איזה סיבה יתחילו לעבור יותר מכיון אחר. וגם ההגדרות הנ"ל אינן מוסמכות, ולא נבדקו כל כך. לכן נכון לתקן בצורות הפתח.

ג. בחזו"א (סי' ס"ה ס"ק ל"א ל"ב) כתב לחלוק על הבית מאיר הנ"ל, ויש לדון מהי הגדרה לפי שיטתו.

ד. הגדרה נוספת שמענו מאחד מרבני העירובים בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שמבוי לגבי פירצות הוא כל מקום שיש בו בתים וחצרות, דהיינו שתי חצרות ובכל חצר שני בתים. בזמנינו שיש בנינים משותפים בכל בנין יש שני דיירים או יותר, הרי הרחובות הם מבואות לענין זה (כמ"ש החיי אדם). ולפ"ז דין הרחבה הנ"ל כמבוי ולא מועיל בו עומד מרובה, אלא צריך דוקא צורות הפתח.

לאור העולה מן האמור, שיש לדון האם הרחבה הנ"ל נחשבת מבוי או חצר, והאם היא ניתרת בעומד מרובה או שצריך צורת הפתח. אבל ברור ששני הפסים שהם עשו לעירוב, אינם מועילים. אלא או שהעירוב כשר בלעדיהם, או שגם איתם אין העירוב כשר.

בעיקר דין עומד מרובה, ידועה הוראת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שלא להניח לסמוך על עומד מרובה, כיון שיש בזה הרבה פרטי דינים, ואולי יחידים יודעים לחשב את כל הפרטים, ובפרט שבכל יכול להשתנות ולא ידעו שנפסל העומד מרובה, לכן תמיד יש לעשות צורות הפתח.

עירוב בישוב ידוע ומבוקש, נמצא פסול לגמרי

באחד הישובים הידועים בגוש דן, יש שני מתחמים של תיכון, שהרבה ישיבות רגילים לשכור אותם. כמו כן יש הרבה משפחות שמארגנות שם שבת התאחדות ונופש, או שבת שבע ברכות. בנוסף יש שם השכרת דירות נופש שהרבה חרדים נוסעים לשם, והיה ביקוש שנבדוק את העירוב הכללי שם. לפני חצי שנה בדקנו את העירוב, והודעונו לראות שהוא פסול לכל הדעות, וחלק מהדברים הובאו לעיל (גליון 23). אברך אחד מהמתלויים

השיפוע של החוט היה בזווית יותר מאוזנת, ובוה נחלקו הרבנים עד איזה שיפוע יש להכשירו, ועיין מש"כ בזה לעיל גליון 16. אבל כאן המרחק היה כשנים וחצי מטר, והשיפוע עולה לגובה שלש מטר, א"כ החוט יותר מאונך מאשר מאוזן [יותר מ-45 מעלות], בצורה כזו מודים כולם שאין להכשירו.

בנוסף לכך, העמוד של הגדר נמצא בתוך החצר, והגדר עוטפת אותו, בדין זה כתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ד) שהעמוד פסול, ולא הביא שיטה להכשירו. [ועוד י"ל שגם האחרונים שהכשירו, כתבו שכיון שהעמוד בולט מלמעלה הוא כשר. אבל כאן העמוד לא בולט. יש שרצו לטעון שהעמוד בתוך ג' טפחים לגדר וא"כ נחשב את הגדר במקום הזה כחלק מהעמוד ויהיה כשר. אולם גם אם כן הרי הגדר ארוכה וממשיכה, והעמוד אינו בולט לשטח של צורת הפתח].

לאחר שעברנו על קטע קטן שהוא בערך עשירית מההיקף של הישוב, ומצאנו כמה דברים שפסולים ממש, אמר הבדוק לאברך שאין טעם להמשיך לבדוק. זה מספיק בשביל לדעת שהעירוב פסול לגמרי. וגם מספיק בשביל לגלות על שאר ההיקף, שלא מדובר בתיקון אחד או שנים של לחי או חוט, אלא התשתית פסולה לגמרי.

הרב הודיע שהעירוב פסול והתושבים נזעקו לתקנו

לפני שהמוקד הספיק לערוך מכתב מסודר, כבר פנה האברך לרב, והלך איתו ביום שישי לראות את העירוב. האברך הלך איתו באותו אזור מעט לפני כן, וכבר שם גילה הרב שחסר קטע ארוך ממש. היתה צורת הפתח הקשורה לעמוד חשמל, ולא היה המשך. בצד היתה גדר לאורך הישוב וסבר הרב אולי סמכו עליה, אך המשיך וגילה שהיא פרוצה הרבה. עוד לפני שהגיעו למקומות שהיו הבעיות הנ"ל, החליק הרב שאין צורך להמשיך יותר, והודיע לתושבים שאין עירוב.

יש לציין לשבח, שלא בכל מקום מודיעים מיד כזו הודעה חריפה, אשר פוגמת בכשרות למפרע. ואכן זו באמת אחריות שצריכה להיות לרב, היכולת לומר אסור כשאסור.

שלש שעות לפני שבת, שלח הודעה לכל התושבים דרך המכשירים הטכנולוגיים שאכ"מ, ובה הודיע שאין עירוב לשבת זו, וגם לשבת הבאה נראה שלא יהיה עירוב, כיון שמדובר בבעיה של תשתית, וצריך לשבת על כך עם המועצה. תוך זמן קצר התאספו חמשה עשר תושבים ובאו למקום, שאלו כיצד לתקן, ועוד לפני שבת קשרו חוטים על העמודונים של הגדר הפרוצה, כדי שיחשב צורת הפתח, המשלימה את הגדר. יתכן שעשו עוד תיקון אחד, ובוה נשלם התיקון לכל הישוב. בשבוע זה חזר הבדוק של המוקד לבדוק את הדברים שהוזכרו לעיל, בחוטים הקשורים מן הצד, ושום דבר לא נעשה בהם.

בדרך כלל איננו מזכירים שם של מקום שבו ארעו הדברים, מפני כבודם של העוסקים בעירוב, שבכל מצב מדובר באנשים שמתמסרים יותר מכולנו, ובהרבה מאוד מקומות, ואולי ברוב המקומות, הם עושים מלאכתם לשם שמים שלא ע"מ לקבל פרס. במקרה זה אנו חורגים מהנהוג, וכותבים שמדובר ביישוב "נחלים" הסמוך לפתח תקוה, מכיון שחרדים רבים נופשים שם, ואינם יודעים את חומרת הדברים. ומאחר והרב עצמו הורה לפרסם שהעירוב פסול, אנו ממשיכים את דבריו ואומרים שגם לאחר שעשו תיקון במקום אחד, וגם אם יעשו בעוד עשר מקומות, צריך להחליף הרבה דברים עד שיגיעו לעירוב שאפשר לומר עליו מינימום של כשרות. ולמהיר ולנהר, שלומים תן כמי נהר.

הגליון בשבוע זה נתרם לעילוי נשמת

הג"ר דוב בן ר' יוסף זל"ה

נלב"ע י' אדר א'

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

התקשר לרב המקומי, והרב היה בטוח שהעמודים ישרים והעירוב מצוין. אמר לו האברך שיש בעיות חמורות הרבה יותר. והרב אמר שהוא ילך לבדוק.

החובה להזהיר שלא לטלטל

בשבועות האחרונים התקשר שוב ר"מ בישיבה ששכרה את אחד המתחמים, לשבת פרשת משפטים. ואמרנו לו שהעירוב פסול ממש, ורק את המתחם אפשר לסדר. הוא אמר שהוא חושש לומר את הדברים לראש הישיבה, שהוא בעצם לוקח את הבחורים למקום שיכולים בקלות להיכשל בטלטול האסור, שהרי ודאי שהבחורים יצאו לטייל בחוץ, ומ"מ הוא ינסה לעורר קצת על כך.

כמובן שחובתנו לציין, שבמקומות כאלו, דהיינו עירובים שבישובים, מדובר באיסור טלטול גמור, ולא בחששות של חומרות, בפרט בישוב הזה שבדקנו ואנו יודעים שהוא פסול. בדברים אלו חובה להזהיר גדולים על הקטנים שלא יטלטלו, וגם אם ח"ו יהיו כמה שיכשלו, יותר צריך לדאוג שלא להכשיל את רוב הבחורים הכשרים שרוצים להיזהר, ולא יטלטלו במקום כזה שאסור מן הדין. לפעמים זה לא נעים לומר, כביכול הוא מקלקל את התכנית של הישיבה ומגביל אותה. אבל ברור שאין לוותר כך על איסור דרבנן.

לאחר מכן פנה למוקד אברך אחר ר"מ בישיבה, שחמיו גר בישוב ההוא, וכעת צריך לטלטל אותו לבית הכנסת בכסא גלגלים. הצורך להוציא מן הבית הוא כמעט פיקוח נפש, כיון שהוא בודד ומוגבל, אבל הוא שואל האם מותר לטלטל, או שאסור [וא"כ צריך לשכור גי מערב שבת]. כמובן גם הוא קיבל את התשובה שהעירוב פסול ממש, ללא שום ספק. האברך אמר שיש לו קצת קשר עם הרב הדתי של הישוב, וא"כ נערוך מכתב והוא יפנה אליו. אמר לו הבדוק של המוקד, שבשביל לערוך מכתב צריך לבדוק שכל אותם בעיות לא תוקנו, כי אם יהיה אפילו אחד מהם מתוקן, כבר יתרגזו על כל המכתב.

האברך הגיע עם רכב, ויחד הלכו לראות את המציאות העגומה בשטח. ואכן במקום הראשון תקנו את החוט, אם כי לא תקנו אותו עד הסוף. לפני חצי שנה החוט היה מסוכך בענפי העץ שקרסו עליו, עד שירד לגובה מטר, וגם הסתבך הלוח ושוב בעץ. כעת החוט היה מתוח כמעט ישר מעמוד לעמוד, אלא שכיון שהוא עובר בתוך עץ, עדיין ענף אחד היוז אותו בצורה שניכרת שהוא לא ישר, ויוצא מבין העמודים.

חוט קשור סביב לעמוד של סככה

במקומות הבאים היו דברים פסולים ממש, במקום אחד היה חוט קשור לסככה של חצר, סביב לעמוד המחזיק את הגג. בצורה זו הרי החוט קשור מן הצד והוא פסול, אלא צריך לשים לחיים מכוונים תחת החוטים. במקום זה היה רק לחי לצד אחד, ולא לצד השני. כלומר לצורת הפתח אחת לא היה לחי, ולא עמוד כשר, והוא פסולה. לאחר מכן האברך הלך עם אחד מאלו שעסקו בעירוב, והוא הסביר שנראה לו שמספיק לחי אחד, כיון שזה אותו חוט.

והנה יש מקרים שעירובים עירוניים משתמשים בלחי אחד, אבל זה רק כאשר החוט הולך בקו ישר, וזה מצוי באופן שמשתמשים בחוט הארקה הנמצא על עמודי חשמל בין עירוניים, והוא מוצמד לעמוד מן הצד וממשיך אותו חוט ממש בצורה ישרה, בלי להסתובב סביב לעמוד. באופנים אלו יתכן שאפשר להשתמש בלחי אחד לשני כיונים ואכמ"ל. אבל כאן מדובר בחוט שמסובב סביב העמוד, א"כ לכאורה פשוט הצוה"פ הראשונה נפסקת בסיבוב, והלחי שתחת החוט שלפני הסיבוב לא יחשב קנה לחוט שלאחר הסיבוב. בנוסף שהחוט ממשיך אח"כ לזוית אחרת לגמרי (ראה תמונה), וגם זה סיבה שאינו יכול להחשב לחי להמשך החוט.

במקום נוסף בהמשך, היה חוט של עירוב שקשור לעמוד של עירוב. העמוד היה עקום מאוד [בנטיה של כמטר מתחתיתו], אך על זה עדיין אפשר להתווכח. אבל בראש העמוד נשבר הוו שמשמש לקשירת החוט, והאחראי קשר את החוט מסביב לעמוד. ממש צורת הפתח מן הצד, שפסולה ללא שום ספק (ראה תמונה).

חוט בשיפוע מעמוד של עירוב לעמוד של גדר

במקום נוסף היה חוט קשור מעמוד של העירוב שגבהו כחמש מטר, לעמוד של גדר סמוכה, שגובהה פחות משני מטר. אילו המרחק ביניהם היה גדול, הרי